

BEYNƏLXALQ TİCARƏTİN MÜASİR İNKİŞAF PERSPEKTİVLƏRİ

¹Kəmalə Sətdar qızı Cabbarova, ²Elnur Aydın oğlu Əliyev

Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti

¹kemale65@gmail.com, ²ea154961@gmail.com

Xülasə. Bu məqalə beynəlxalq ticarətin tarixi mənşəyini bu günə qədər əhatə edən qısa tədqiqi təqdim edir. O, əsas tarixi mərhələləri gəzir, mövcud bir-biri ilə əlaqəli qlobal ticarət mənzərəsini vurğulayır və COVID-19 pandemiyası kimi hadisələrin təsirinə diqqət yetirməklə üzləşdiyi problemlərə işıq salır. Son dövrləri əhatə edən ticarət müharibələrinə xüsusən Abş və Çin arası baş verən gərginliklərə, proteksionizm və azad ticarət arası qarşıdurmaların ümumi iqtisadiyyatın fonunda dünya ticarətinə təsirlərinə də toxunulur.

Günümüzdə son illərdə artan xidmət sferasının ticarət həcmindəki rolu və çoxalan dəyəri qeyd edilir. Məqalə beynəlxalq ticarətin dinamik və inkişaf edən təbiəti haqqında qısa, lakin məlumatlandırıcı icmal təklif etmək məqsədi daşıyır.

Açar sözlər: Beynəlxalq, ticarət, perspektiv, müasir, ÜTT, inkişaf.

Giriş. Getdikcə qloballaşan müasir dünyada beynəlxalq ticarət bütün dünya ölkələrində iqtisadiyyatların formalaşmasında mühüm rol oynayır. O, qlobal iqtisadiyyatın onurğa sütunu kimi fəaliyyət göstərir, iqtisadi artımı, inkişafı və ölkələr arasında qarşılıqlı asılılığı təmin edən mühərrik rolunu oynayır. Beynəlxalq ticarət xammal mübadiləsindən tutmuş mürəkkəb texnoloji alətlərə qədər, həmçinin qlobal iqtisadiyyatın müxtəlifliyini və mürəkkəbliyini əks etdirən geniş spektrli ticarət edilən mal və xidmətləri əhatə edir. "Qloballaşan dünya şəraitində dünya təsərrüfat əlaqələrində iştirak etmək ölkənin iqtisadi inkişafında daha böyük rol oynayır. Bu cür əlaqələrin əsas forması mallarla, xidmətlərlə, intellektual mülkiyyət hüququ ilə ticarəti birləşdirən beynəlxalq ticarətdir. Bununla həmçinin beynəlxalq informasiya, investisiya, elmi-texniki əməkdaşlıq, beynəlxalq istehsalın ixtisaslaşması və kooperasiya bağlıdır.

Hal hazırda biz beynəlxalq ticarətdə çoxsaylı amillərin təsiri nəticəsində görünməmiş genişlənmə dövründəyik. Texnoloji inkişaf, siyasi dəyişikliklər, mütərəqqi ticarət müqavilələri və inkişaf edən istehlakçı seçimləri beynəlxalq ticarətin hazırkı mənzərəsini formalaşdırmağa kömək edir. Bununla belə, bu maraqlı imkanlarla yanaşı həll edilməli olan mürəkkəb problemlər də yaranır. Ticari gərginliklər, milli siyasətlərdə dəyişikliklər, maliyyə problemləri və sosial-ekoloji narahatlıqlar hazırda qlobal ticarətə mənfi təsir göstərən məsələlərdəndir.

Bu məqalə beynəlxalq ticarətin müasir vəziyyətinin dərinliklərini araşdırmaq məqsədi daşıyır. Bunun üçün biz beynəlxalq ticarətin tarixinə nəzər salmaq, onun hazırkı vəziyyətinə diqqət etmək və cari dinamikasını təşkil edən müxtəlif elementləri araşdırmaq niyyətindəyik. Bizim fikrimizcə, mövcud iqtisadi mürəkkəbliklərdən qurtulmaq və beynəlxalq ticarətin gələcək trayektoriyasını proqnozlaşdırmaq üçün bu aspektləri başa düşmək çox vacibdir.

Beynəlxalq Ticarətin Tarixi İnkişafı. Bugünkü mürəkkəb beynəlxalq bazanın bünövrəsini anlamaq üçün beynəlxalq ticarətin necə inkişaf etdiyinə nəzər salmaq vacibdir. Ticarət sivilizasiyanın özü qədər qədim olsa da, beynəlxalq ticarət anlayışının (coğrafi sərhədlərdən kənar mal və xidmətlərin mübadiləsi) kökləri 15-ci əsrdə coğrafi Kəşflər əsrinə dayanır. Bu dövr Şərqi Hindistandan və Yeni Dünyadan gələn ədviyyatlara, qiymətli metallara və başqa əmtəələrə Avropada tələbin olması səbəbindən ticarət yollarının genişlənməsi baş verdi. 17-ci və 18-ci əsrlər Böyük Britaniya, İspaniya və Fransa kimi imperiya güclərinin xammal əldə etmək üçün müstəmləkələr qurduğu merkantilizm dövrü

beynəlxalq ticarətin tarixində önəmli bir dövrdür. Müstəmləkələr sonralar bu ölkələr üçün daxildə istehsal olunan mallar üçün bazar rolunu oynadılar. "Müstəmləkə mülkləri ixrac bazarı və əsas ölkəyə xammal tədarükçüsü kimi xidmət etməli idi. Müstəmləkələrdə istehsal qadağan edildi və müstəmləkə ilə əsas ölkə arasındakı bütün ticarət əsas ölkənin inhisarında idi".[Britannica encyclopedia] Bu dövr , əsasən adlarını çəkdiyimiz imperiyalar və onların əraziləri ilə məhdudlaşmasına baxmayaraq beynəlxalq ticarətin miqyasını əhəmiyyətli dərəcədə gücləndirdi.18-ci əsrin sonu - 19-cu əsrin əvvəllərindəki Sənaye İnqilabı beynəlxalq ticarətin strukturunu dəyişdirən dönüş nöqtəsi oldu. Maşın, nəqliyyat və kommunikasiya texnologiyasındakı yeniliklər kütləvi istehsalı təşviq etdi və malların daha səmərəli və sürətli daşınmasına imkan verdi, beynəlxalq ticarət həcmində artımı alovlandırdı.Sənaye inqilabı heç şübhəsiz beynəlxalq ticarət əlaqələrinin də genişlənməsinə və bu istiqamətdə yeni eyni zamanda sürətlə inkişaf edəcək cığırın açılmasına mühüm töhvələrini verdi."Belə ki , şəhər və rayonlar arası fərqliliklərini daha da kəskinləşməsi nəticəsində urbanizasiyalaşma sürətləndi.Bununla da sənayeçilər həm şəhərlərə yerləşib həm də yeni şəhərlər yaratdılar" (Kuçukkalay, 1997). Bu da öz növbəsində şəhərlərin ticari faktorunu artıraraq ümumi istehsal və ticarət həcmində partlayışlara səbəb oldu.

XX əsr İki Dünya Müharibəsi və Böyük Depressiyanın qlobal iqtisadi sabitliyi məhv etdiyi dövrdür.Bunlar 1944-cü ildə Bretton-Vuds sisteminin yaradılmasına gətirib çıxardı. Bu sistem Tariflər və Ticarət üzrə Baş Saziş (GATT) kimi təsisatların formalaşdırılması ilə yanaşı, sonradan Ümumdünya Ticarət Təşkilatına (ÜTT) çevrilərək qlobal iqtisadi inkişafı təşviq etməyə, ticarətdə əməkdaşlıq və beynəlxalq sabitliyin təmin edilməsinə yönəldilib."GATT 1948-ci ildə qüvvəyə minmişdir və ticarət danışıqları üçün forum rolunu oynamışdır. Bununla da hər bir imzalayan ölkə hər bir digər imzalayan ölkənin güzəştlərindən istifadə edə bilərdi .GATT-a üzvlük ABŞ-ı çoxtərəfli ticarət rejiminə gətirməklə yanaşı, həm də Avropa və Yaponiyanın müharibədən sonrakı iqtisadiyyatlarını bərpa etmək üçün vasitə oldu. Bu siyasi konsensus geniş şəkildə qəbul edilmiş liberal bazara və azad ticarət fəlsəfəsinə doğru keçidi qeyd etdi ki, bu da gələcək müxtəlif çoxtərəfli danışıqlar üçün zəmin yaratdı". [Economic report of prezident] 20-ci əsrin sonlarında və 21-ci əsrin əvvəllərində qloballaşmanın baş verməsi və rəqəmsallaşma beynəlxalq ticarətdə daha da inqilab etdi. Çoxmillətli korporasiyaların yayılması, ticarət siyasətlərinin liberallaşdırılması və texnoloji tərəqqinin artması beynəlxalq ticarətin əhatə dairəsini və sürətini əhəmiyyətli dərəcədə genişləndirərək, onu əvvəlkindən daha əlaqəli və mürəkkəb hala gətirdi.

Müasir Beynəlxalq Ticarət. XXI əsrdə beynəlxalq ticarətin mənzərəsi bütün dünyada baş verən mübadilə şəbəkəsi ilə dinamik və mürəkkəb xarakter daşıyır.Artıq beynəlxalq ticarət maddi malları əhatə edən sadə mübadilə sistemindən qeyri-maddi mal və xidmətlərin cəlb olunduğu elektron ticarət və rəqəmsal ticarətin mürəkkəb dövrünə qədəm qoymuşdur . 2020-ci ilə olan məlumata görə, Ümumdünya Ticarət Təşkilatı (ÜTT) qlobal miqyasda ümumi mal ticarətinin təxminən 19,5 trilyon ABŞ dolları təşkil etdiyini və bu, beynəlxalq ticarətin qlobal iqtisadiyyatdakı əhəmiyyətini əks etdirdiyini bildirdi.

Beynəlxalq ticarətin hazırkı vəziyyətinin hərəkətverici qüvvələri çoxşaxəlidir. Texnoloji inkişaf beynəlxalq ticarətin asanlaşmasında mühüm rol oynayır. İnternetin və müasir kommunikasiya texnologiyalarının yaranması müəssisələrin beynəlxalq istehlakçılara çatmasını və istehlakçıların dünyanın hər yerindən məhsullara çıxışını asanlaşdırıb. Məsələn, sosial media və e-ticarət platformaları coğrafi məhdudiyətləri əhəmiyyətli dərəcədə azaltmaqla qlobal ticarət üçün kritik kanallara çevrilib.

Texnologiyanın inkişafı insan həyatını bir sıra müxtəlif istiqamətlərdə müsbətə doğru dəyişmişdir.Hec şübhəsiz texnologiyanın ən önəmli təsiri daima istehsal və istehlak edən insan cəmiyyəti üçün ticarətə və ticarətin daha rahat,sərbəst və beynəlxalq müstəvidə yayılmasına olmuşdur.Amazon,Alı express, Alibaba,Trendyol kimi günümüzün fenomenləri internet üzərindən onlayn ticarətin necə böyük ölçüdə insanlar tərəfindən istifadə olunduğunu ,ticarəti rahatlaşdırdığını və uzun məsafələri əlçatan etdiyini görə bilərik.Bu fenomenlər bir sualı ortaya atır.Dünya kiçilibmi? Təbii ki, cavab bəllidir.İstər müasir nəqliyyat və kommunikasiya vasitələrinin hava nəqliyyatı ilə qısa

müddətdə dünyanın hər yerinə fiziki çıxışı, istərsə də bu məsafəni sifirə endirən minlərlə kilometr uzaqlıqda insanlar arasında ödənişsiz əlaqəni təmin edən internet vasitəsilə dünya kiçilirmə sualına rahat cavab tapa bilirik. Şirkətlərin internet saytları, sosial şəbəkələr və digərləri artıq insanlar arası "alveri" çox daha rahat və sürətli hala gətirib çıxarmışdır. Belə ki, beynəlxalq ticari müstəvidə baş verən bu texnoloji irəliləyişlər sərhədləri demək olar ki, aradan qaldıraraq qloballaşan tək dünya modeli ortaya çıxarmışdır. Hansı ki son otuz ilə baxsaq qlobal iqtisadiyyatda TMK-ların sayında sürətli artımın olmasında heç də təsadüfi deyildir. Müasir ticarətin hər kəs üçün əlçatanlığı TMK-ların kəmiyyət və keyfiyyət olaraq böyüməsinə, bu böyümənin də öz növbəsində dünya iqtisadiyyatını sürətli inkişafa aparmasını görə bilərik.

Beynəlxalq ticarətin cari mənzərəsinə diqqət etsək müşahidə edərik ki, qlobal ticarət axınlarına əhəmiyyətli dərəcədə töhfə verən əsas olaraq bir neçə ölkə mövcuddur. Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Ticarət və İnkişaf Konfransının (UNCTAD) 2020-ci il məlumatlarına əsasən, "ümumi ticarət həcminə görə ilk üç iqtisadiyyat Çin, ABŞ və Almaniya olub və ümumi dünya ticarətinin demək olar ki, 30%-ni təşkil edir" [United Nations Conference on Trade and Development (2021). Global Trade Update. Səh 3].

Beynəlxalq ticarət bu gün həm də müxtəlif çeşiddə satılan mal və xidmətləri əhatə edir. Ənənəvi olaraq xammal və istehsal olunan malların ticarəti üstünlük təşkil etsə də, xidmət ticarəti müasir qlobal iqtisadiyyatın mühüm istiqamətini təşkil edir. "Dünyada iqtisadiyyatı formalaşdıran əsas sektorlar kənd təsərrüfatı, sənaye və xidmət sektorlarıdır. Son illərdə dünya ölkələrində xidmət sektoru kənd təsərrüfatı və sənaye sektorlarına nisbətən əhəmiyyətli üstünlüyə malikdir. Çünki xidmət sektoru kənd təsərrüfatı və sənaye sektorlarından daha çox gəlir gətirən sektordur". [dergipark] Bu gün xidmət sektoru bir çox ölkələrin ÜDM-nin 50%-dən çoxunu təşkil edir. Xidmətlər ümumiyyətlə ölkələrin iqtisadiyyatının ən sürətlə inkişaf edən sektorudur və xidmət ticarətinin illik dəyəri təxminən 2,5 trilyon dollar təşkil edir və onun aktiv alt sektorları ilə bərabər beynəlxalq ticarətin təxminən 25%-ni əhatə edir. [dergipark]

Bundan əlavə, beynəlxalq ticarətin indiki vəziyyətinə ÜTT kimi beynəlxalq təşkilatlar tərəfindən müəyyən edilmiş ticarət sazişləri və qaydalar, habelə ölkələr arasında ikitərəfli və regional ticarət sazişləri böyük təsir göstərir. Bu sazişlər və qaydalar ticarət qaydalarının müəyyən edilməsində, ticarət mübahisələrinin həllində və sabit ticarət mühitinin yaradılmasında mühüm rol oynayır. Bundan başqa, ÜTT-nin məqsədi beynəlxalq ticarətin liberallaşdırılması və onun möhkəm əsaslarının yaradılması və beləliklə də, iqtisadi inkişafın, eyni zamanda insanların həyat səviyyəsinin artırılmasıdır. Bu məqsədə üzv-ölkələr arasında ticarətə aid olan saziş və qaydaların işlənməsi və tətbiq edilməsi, həmçinin beynəlxalq ticarətin liberallaşdırılmasına yönəldilmiş danışıqların həyata keçirilməsi yolu ilə çatılır. Məsələn, Avropa İttifaqının Vahid Bazarı üzv dövlətlər arasında malların, xidmətlərin, kapitalın və insanların sərbəst hərəkətinə imkan verən sazişdir. Bu, Avropa İttifaqı daxilində ticarət və iqtisadi inteqrasiyanı asanlaşdırdı.

Beynəlxalq ticarətdə baş verən bir sıra müasir problemlər qlobal ticari mənzərəyə mürəkkəbliklər qatır.

Qlobal pandemiya beynəlxalq ticarəti ciddi şəkildə pozdu. Sərhədlərin bağlanması, tədarük zəncirinin pozulması və istehlakçı davranışlarının dəyişməsi demək olar ki, hər bir sənaye sahəsinə kəskin şəkildə təsir edib. Ümumdünya Ticarət Təşkilatı pandemiya səbəbindən 2020-ci ildə mal ticarətinin həcmi 5,3% azaldığını bildirdi. Amma digər tərəfdən, bu böhran təmassız əməliyyatların və davamlı təchizat zəncirlərinin önəmini ortaya qoydu və siyasətlərdə və biznes modellərində dəyişikliklərin vacibliyini vurğuladı. "2020-ci ilin aprel ayına qədər, koronavirus epidemiyasının yayılması gücləndikcə, bütün tədarük zəncirləri və sənaye sahələri qəfil problemlərə düşər oldu. Qlobal maliyyə bazarlarında, 2007-2009 İqtisadi çöküşdən bəri müşahidə olunmayan sürətli yüksəlişlər və enişlər müşahidə olundu" [Белякова, 17-18]. Ümumiyyətlə 2020-ci ildə qlobal ticarətin həcmi 2.5 trilyon dollar azaldı. Bu əvvəlki ilə müqayisədə 9 faiz təşkil edirdi. Lakin pandemiya bitdikdən sonra müsbət dəyişikliklər baş verdi. UNCTAD məlumatlarına görə, 2021-ci ildə iqtisadi şərtlər yaxşılaşdıqca, Qlobal ticarətin dəyəri güclü şəkildə canlandı və rekord həddə çatdı və təxminən

28,5 trilyon dollara bərabər oldu. (pandemiyadan əvvəlki səviyyələrlə müqayisədə təxminən 13 faiz artım.)

Xüsusilə ABŞ və Çin kimi böyük iqtisadiyyatlar arasında artan ticarət müharibələri qlobal ticarət siyasət və praktikalarında əhəmiyyətli qeyri-müəyyənliklər yaradıb. Tariflər və əks tariflər xərcləri artırır, qlobal təchizat zəncirlərini poza, istehlakçılara və biznesə zərər verə bilər. Ticarət müharibələri tarifləri və ölkələr arasında ticarət maneələrini artıraraq beynəlxalq ticarətə mənfi təsir göstərə bilər. Bu, ixrac-idxal fəaliyyətlərinin azalmasına, qlobal təchizat zəncirlərinin pozulmasına və biznes üçün xərclərin artmasına səbəb ola bilər. Bundan əlavə, artan qeyri-müəyyənlik və bazara çıxışın olmaması qlobal miqyasda investisiya və iqtisadi artıma mane ola bilər. Burada bir məqamı da vurğulamaq istəyirəm ki, bəzi tədqiqatçılar bu kimi böyük iqtisadiyyatlar arasında gedən müharibələrin bəzən digər ölkələrin ticarət əlaqələrinə müsbət təsirləri də olur."ABŞ-Çin Ticarət Müharibəsi və Qlobal Yenidən Yerləşdirmələr (NBER İşçi Sənədi 29562) əsərində Pablo Fajgelbaum, Pinelopi K. Qoldberq, Patrik C. Kennedi, Amit Xandelval və Daria Taqlioni qeyd edirlər ki, ticarət müharibəsi digər ölkələr üçün ticarət imkanları yaradıb və qlobal ticarət ümumi dəyərini 3 faiz artırıb. İxrac artımı güclü ticarət müqavilələri ilə idarə olunan ixracat payının daha çox olduğu ölkələrdə və birbaşa xarici investisiyaların daha çox olduğu ölkələrdə daha güclü olmuşdur".

Böyük Britaniyanın Avropa İttifaqından çıxmaqla bağlı tarixi qərarı beynəlxalq ticarət üçün əhəmiyyətli nəticələrlə nəticələndi. Böyük Britaniya-AB arasında yeni ticarət sazişi və Böyük Britaniyanın digər ölkələrlə ticarət müqavilələri bağlamaq söyləri Avropada və Avropa ilə beynəlxalq ticarət dinamikasında dəyişikliklərə səbəb olub."Brexit Böyük Britaniya üçün Aİ hüdudlarından kənar yeni ticarət əlaqələri qurmaq imkanları yaratdı. Müstəqil ticarət ölkəsi kimi Böyük Britaniya Aİ-dən kənar ölkələrlə ticarət sazişləri üzrə danışıqlar aparmaq üçün çevikliyə malik oldu. Böyük Britaniya artıq Yaponiya və Kanada da daxil olmaqla bir sıra ölkələrlə ticarət müqavilələri imzalayıb. Bu yeni ticarət sazişləri bazara çıxışı artırmaq, ticarət maneələrini azaltmaq və iqtisadi əməkdaşlığı təşviq etmək məqsədi daşıyır. Bununla belə, onların Böyük Britaniyanın beynəlxalq ticarət mənzərəsinə tam təsirini qiymətləndirmək üçün vaxt lazımdır". (<https://tradecouncil.org/the-impact-of-brexit-on-international-trade/>)

Ətraf mühitlə bağlı narahatlıqlar üstünlük təşkil etdikcə, onların beynəlxalq ticarətə təsiri daha aydın görünür. Davamlı təcrübələrə keçmək üçün millətlərə və sənayelərə təzyiq, əmtəə və xidmətlərin istehsalı, ticarəti və istehlakında dəyişiklikləri məcbur edir. Bundan əlavə, iqlim dəyişikliyi xüsusilə ekstremal hava şəraitinə həssas olan bölgələrdə ticarət logistikasını poza bilər."İqlim dəyişikliyinə nəqliyyat infrastrukturuna mənfi təsir göstərəcəyi ilə bağlı ekspertlər arasında yüksək razılıq var. IPCC(2014) tərəfindən aparılan hesabatlara görə, iqlim dəyişikliyi beynəlxalq ticarət üçün uyğun olan bütün nəqliyyat növlərinə, o cümlədən dəniz nəqliyyatı, quru nəqliyyat növləri və hava nəqliyyatına mənfi təsir göstərir. "Tədqiqatlar göstərir ki, dəniz səviyyəsinin qalxması, fırtınaların artması və həddindən artıq yağıntılar kimi iqlim dəyişikliyinə səbəb olduğu problemlər hava limanlarının fəaliyyətlərinə təsir edə bilər ,çətin hava şəraitinə məruz qalan və ya alçaq ərazilərdə infrastrukturuna mənfi təsir göstərə bilər" (OECD Trade and Environment Working səh 19).

Bunlar beynəlxalq ticarətə təsir edən bir çox geniş yayılmış məsələlərdən yalnız bir neçəsidir. Bu məsələlərə diqqət etməklə biz qloballaşma, ticarət , geosiyasi və sosial-iqtisadi dinamika arasında qarşılıqlı əlaqənin dərinindən başa düşülməsinə şərait yarada bilərik. Bu müasir problemləri anlamaqla biz son nəticədə beynəlxalq ticarətin gələcək trayektoriyasını izləyə bilərik.Texnologiyanın inkişafı insan həyatını bir sıra müxtəlif istiqamətlərdə müsbətə doğru dəyişmişdir. Heç şübhəsiz texnologiyanın ən önəmli təsiri daima istehsal və istehlak edən insan cəmiyyəti üçün ticarətə və ticarətin daha rahat, sərbəst və beynəlxalq müstəvidə yayılmasına olmuşdur. Amazon, Ali express, Alibaba, Trendyol kimi günümüzün fenomenləri internet üzərindən onlayn ticarətin necə böyük ölçüdə insanlar tərəfindən istifadə olunduğunu, ticarəti rahatlaşdırdığını və uzun məsafələri əlçatan etdiyini görə bilərik. Bu fenomenlər bir sualı ortaya atır. Dünya kiçilibmi? Təbii ki, cavab bəllidir. İstər müasir nəqliyyat və kommunikasiya vasitələrinin hava nəqliyyatı ilə qısa müddətdə dünyanın hər yerinə fiziki çıxışı,istərsə də bu məsafəni sifirə endirən minlərlə kilometr uzaqlıqda insanlar arasında ödənişsiz əlaqəni təmin

edən internet vasitəsilə dünya kiçilirmi sualına rahat cavab tapa bilirik.Şirkətlərin internet saytları, sosial şəbəkələr və digərləri artıq insanlar arasındakı "alveri" çox daha rahat və sürətli hala gətirib çıxarmışdır. Belə ki, beynəlxalq ticarət müstəvidə baş verən bu texnoloji irəliləyişlər sərhədləri demək olar ki, aradan qaldıraraq qloballaşan tək dünya modeli ortaya çıxarmışdır.Hansı ki son otuz ilə baxsaq qlobal iqtisadiyyatda TMK-ların sayında sürətli artımın olmasında heç də təsadüfi deyildir. Müasir ticarətin hər kəs üçün əlçatanlığı TMK-ların kəmiyyət və keyfiyyət olaraq böyüməsinə ,bu böyümənin də öz növbəsində dünya iqtisadiyyatını sürətli inkişafa aparmasını görə bilirik.

Nəticə

Yekun olaraq qeyd edək ki, beynəlxalq ticarət danılmaz olaraq qlobal iqtisadi rifahın aparıcısına çevrilib və bütün dünyada sosial-iqtisadi mənzərələrin formalaşmasında əvəzsiz rol oynayır. O, sadəcə başlanğıcından bu gün təqdim etdiyi mürəkkəb, bir-biri ilə əlaqəli struktura qədər, texnoloji irəliləyişlər, geosiyasi dəyişikliklər və ekoloji problemlər də daxil olmaqla çoxsaylı amillər tərəfindən formalaşmağa davam edir.Bundan əlavə, COVID-19 pandemiyasının, ticarət gərginliyinin və rəqəmsal inqilabın davam edən təsirlərini nəzərə alaraq, beynəlxalq ticarət əhəmiyyətli bir kəsişmə nöqtəsində dayanır. Xalqların və biznesin bu müasir problemləri necə idarə etməsi beynəlxalq ticarətin gələcək kursunu əhəmiyyətli dərəcədə müəyyənləşdirəcək.

ƏDƏBİYYAT

1. <https://www.britannica.com/topic/great-power>
2. Ercan Taşkın., "Alanya Academic Review" Journal year: 2021, 766p
3. Mesut Kucukkalay., "Endüstri devrimi ve ekonomik sonuçlarının analizi" Suleyman Demirel Universiteti İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi Y:1997, 62p
4. "Economic report of the President", Transmitted of the Congress February 2006
5. Белякова, М. Л. Международное налоговое право. Москва: Норма. 2017
6. Arif Özsağır., "Hizmetlər sektöründə xidmət ticarətinin yeri və qarşılaşdırılmalı bir analizi" Elektronik sosial elmlər dergisi 2012, 316p
7. Brauner, Y., & Mintz, J. (Eds.). Global tax revolution: The rise of tax competition and the battle to defend it. IBFD. 2016
8. www.esosder.org
9. www.bookstote.gpo.gov
10. <https://tradedecouncil.org/the-impact-of-brexit-on-international-trade/>

UOT 339.5

Modern development perspectives of international trade

¹Jabbarova K.S., ²Aliyev E.A.

Summary. This article provides a brief survey of the historical origins of international trade up to the present day. It walks through key historical milestones, highlights the current interconnected global trade landscape, and sheds light on the challenges faced by focusing on the impact of events such as the COVID-19 pandemic. The recent trade wars, especially the tensions between the US and China, and the effects of the conflicts between protectionism and free trade on world trade against the background of the general economy are also touched upon.

Today, the role of the service sphere in the trade volume and its increasing value, which has been increasing in recent years, is noted. The article aims to offer a brief but informative overview of the dynamic and evolving nature of international trade.

Keywords: International, trade, perspective, modern, WTO, development.

Современные перспективы развития международной торговли**¹Джаббарова К. С., ²Алиев Э.А.**

Резюме. В данной статье представлен краткий обзор исторических истоков международной торговли до наших дней. В нем рассматриваются ключевые исторические вехи, освещается нынешняя взаимосвязанная глобальная торговая ситуация и проливается свет на проблемы, с которыми приходится сталкиваться, если сосредоточиться на влиянии таких событий, как пандемия COVID-19. Также затрагиваются недавние торговые войны, особенно напряженность между США и Китаем, а также влияние конфликтов между протекционизмом и свободной торговлей на мировую торговлю на фоне общей экономики.

Ключевые слова: Международная, торговля, перспектива, современность, ВТО, Развитие.

Redaksiyaya daxilolma: 07.03.2023
Çapa qəbul olunma: 27.03.2024

